

УДК 37.017.93

Химич Н. Є.,*ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди”, м. Переяслав-Хмельницький, Україна*

ХРИСТІЯНСЬКІ ЦІННОСТІ У ДУХОВНО-МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ

У статті обґрунтовується необхідність духовно-морального виховання молодого покоління на християнських цінностях. Висвітлюється напрацьований досвід з втілення ціннісних засад християнства у систему роботи вищого навчального закладу.

Ключові слова: *духовно-моральне виховання, християнські цінності, духовний потенціал, християнська мораль.*

Химич Н. Е. Христианские ценности в духовно-нравственном воспитании студентов

В статье обосновывается необходимость духовно-нравственного воспитания молодого поколения на христианских ценностях. Освящается наработанный опыт по внедрению ценностных основ христианства в систему работы высшего учебного заведения.

Ключевые слова: *духовно-нравственное воспитание, христианские ценности, духовный потенциал, христианская мораль.*

Khimich N. E. The Christian Values in the Students' Spiritual and Moral Education

In the article the necessity of spiritually-moral education of young generation based on Christian values is proved. The turned out experience on introduction of valuable basic notions of Christianity in the system of work of a higher educational institution is presented.

Key words: *spiritual-moral education, Christian values, spiritual potential, Christian morals.*

В сучасних умовах розвитку суспільства особливо актуальною є проблема виховання основ високої духовності в молодого покоління. Постає необхідність суттєво поновити освітньо-виховний процес навчальних закладів такими духовно-моральними цінностями, які сприятимуть формуванню нової генерації, що житиме

за законами Добра. Однак сучасна освіта переживає кризу всієї системи навчання й виховання. Кризовим, на жаль, є й сучасний стан духовності українського суспільства, коли підростаючому поколінню постійно, на кожному кроці замість справжніх цінностей нав'язується духовний сурогат, який згубно діє на свідомість і психіку. Молоді люди зростають ув антикультурному середовищі – розпусти, лихослів'я, споживацтва, егоїзму, насилля та принижень. “Норма й відхилення від неї вже помінялися місцями” [3, с. 12]. На стереотипах антикультури зазвичай будує свою поведінку та стосунки молодь. Тому часто різноманітні виховні заходи, організовані навчальними закладами, зокрема, вузами, виявляються формальними й безрезультатними, бо не торкаються струн душі юної людини, не збагачують її внутрішнього світу, а отже – й не сприяють формуванню духовно-морального потенціалу молоді.

Формування духовного світу студентів – завдання нелегке. Адже це люди, які вже мають певною мірою сформований світогляд, переконання, ідеали, які не завжди збігаються з нормативними. Тому іноді доводиться мати справу з низькодуховним контингентом студентів, яким окремі вузівські виховні заходи не потрібні. Тут слід шукати інші шляхи впливу на особистість – ті, що спонукатимуть замислитись, озирнутися довкола, переглянути свої погляди та поведінку.

Сучасний стан освіти та виховання у вузах все більше переконує педагогічну науку й практику в необхідності обрання історично виправданого шляху формування в молоді високої духовності. Цей шлях – ціннісні засади християнства. Ш.Амонашвілі запитує: “Доки будемо лякатися Бога в освіті?” [1, с. 41]. Він констатує, що сучасна освіта “вражена безбожжям”, від якого збіднюється, знецінюється, перетворюється в товар. Усі негаразди в освіті й суспільстві – від безбожжя [1, с. 42-43]. Тому прогресивна частина людства сьогодні переконана в необхідності відродження національних історичних коренів – християнських цінностей, які непідвладні часу: “...сучасне українське суспільство поступово підходить до визнання й опанування етичних основ християнства, від яких воно було штучно відлучене протягом багатьох десятиліть і до яких у більшості людей навіть було сформовано різко негативне ставлення” [4, с. 4].

Сьогодні ми знову повертаємося до християнського виховного ідеалу, обґрунтованого Г.Ващенком. Це той “...образ ідеальної людини, на який має орієнтуватися педагог, виховуючи молоде

покоління” [2, с. 41]. Християнська мораль – фундамент загально-людських та національних життєвих цінностей – спрямована не на зовнішність особистості, а на її внутрішній світ. Розбудова, плекання внутрішньої людини – ось у чому суть духовного вдосконалення. А ідеалом досконалості є ціннісні засади християнства, закріплені в універсальних вічних цінностях життя: правда, добро, краса, любов, свобода, відповідальність, щирість, віра, надія, гідність, справедливість, чесність, скромність, великодушність, милосердя та багато інших. К.Ушинський зауважує: “Є лише один ідеал досконалості..., це ідеал, представлений нам християнством. ...І вихованню залишається лише вкорінити вічні істини християнства. Воно дає життя і вказує найвищу мету будь-якому вихованню, воно ж і повинно служити для виховання... джерелом світла й істини. Це незгасимий світоч, що йде вічно, як вогняний стовп у пустелі, попереду людини й народів; за ним повинен прямувати розвиток народності й істинне виховання, що йде разом із народністю” [1, с. 52].

Надзвичайна актуальність проблеми духовно-морального виховання особистості на християнських цінностях нині зумовлена перевагою християнської моделі виховання над світською. Перевага християнських духовно-моральних цінностей над світською мораллю полягає в наступному:

1. Християнські цінності є найбільш стійкими, універсальними, не підвладними соціально-політичним упливам, тоді як світська мораль є змінною. Наприклад, громадянський шлюб та гомосексуалізм зараз є нормою, що пропагується з телеекранів та толерується в суспільстві. У християнстві це однозначно є гріхами, які суворо засуджуються Богом.

2. У християнстві завжди існує морально-категоріальний імператив, що орієнтує на внутрішнє творення, вдосконалення душі, сприяє вихованню стійких моральних рис і переконань. Приміром, це переконання відмовитися від уживання алкоголю і тютюну: “Я цього не робитиму, бо це губить мою душу”. А світська мораль пояснює: “...бо це шкідливо”, – не переконливо. Тому християнські етичні норми (на відміну від світських) не виглядають нав’язаними ззовні, адже вони звернені до совісті, діють як внутрішнє переконання людини, як реалізація її свободи. Отож, християнські цінності дають чітке, глибинне, усвідомлене розуміння Добра та спрямовують особистість на шлях служіння Добру.

3. Християнські цінності як фундамент базових загальнолюдських цінностей і невід’ємна складова релігійної культури є стержнем духовної культури нації. Історично доведено: втрата релігійності веде до загибелі цивілізації. К.Д.Ушинський вважав, що національне виховання може бути тільки релігійним: “Однією зі складових народності... виховання повинна бути стародавня православна релігія з її всесвітньо-історичним значенням, релігія, яка перетворилася в плоть і кров народу” [5, с. 55]. Релігія висуває цілком конкретні зобов’язання перед людською мораллю: виконання Заповідей. До речі, релігійність є ментальною рисою українців. І євангельський виховний ідеал багатьма діячами розглядається як той ідеал, який здавна генерував національні ідеали українців. Духовного зростання нації не відбудеться без прямого чи опосередкованого осягнення християнських святинь. Отже, християнські цінності є основою духовної культури того родинного та суспільного середовища, де відбувається становлення особистості.

4. Християнство розкриває розуміння поняття справжнього гуманізму, на відміну від світського, обіцяльного, який виховує споживацтво, підміняє Творця людиною. Християнський гуманізм визнає гідність людини як образу й подоби Божої, як найвищого Його творіння на землі. Християнський гуманізм, де центром світобудови є Творець, має стати основою виховання.

5. Перевага християнської моралі над світською – в тому, що у християнстві є єдине джерело, носій етичних норм – Господь. Тому християнська мораль абсолютна, не потребує доведення, як світська, її норми є сталими й вимірюються єдиними вимогами, які йдуть від Творця до Його творіння та сприяють набуттю особистістю подоби Божої, тож їх неможливо замінити. Отож, християнські аргументи залишаються найвагомішими.

Виховання духовно-морального потенціалу сучасного студентства на засадах християнських моральних цінностей – досить складний процес. Адже рівень свідомості студентів різний. Дається взнаки й наявність певного життєвого досвіду. Про це свідчать результати роботи зі студентами денної та заочної форм навчання, факультету педагогіки і психології державного вищого навчального закладу “Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди”, де з 2002 року в навчальний план спеціальності “Дошкільне виховання” введено дисципліну “Виховання особистості на засадах християнської моралі”. Перед викладанням курсу завжди

проводиться попереднє анкетування, яке зазвичай дає позитивні результати. Так, за період із 2002 по 2011 роки студентів, які б негативно ставилися до християнської моралі, не виявлено. Однак близько 25% студентів заочної форми навчання та 45% студентів стаціонару взагалі не розуміє цього предмета, хоч бажає опанувати основи християнської моралі. Тому матеріал, який пропонується слухачам, розрахований на різний рівень сприймання.

В основі роботи зі студентами лежить принцип невтручання у свободу особистості: ніхто не може змусити людину вірити чи заборонити їй вивчати релігію, але жити по-божому повинен кожен. При цьому в основі лежить не євангелізація особистості (це функція Церкви), а духовно-моральне становлення молоді через цінності християнської культури.

Досвід викладання курсу свідчить про доречність використання такого матеріалу в освітньо-виховному процесі вузу, що надихає на роздуми й самостійний пошук відповідей на безліч запитань, облагороджує людину. Це підтвердило й опитування батьків у дитячих садках м. Переяслава-Хмельницького, 89% із яких вважає доцільним виховувати дітей із дошкільного віку на християнських моральних цінностях та за згодою яких у 2007 році в дитячих садках міста введено заняття з “Основ християнської культури”. Отож, надзвичайно актуальною є проблема підвищення якості підготовки фахівців, які змогли б працювати в нових умовах, несучи вічне й нетлінне нащадкам, закладаючи зерна високої духовності в дитячі душі.

До уваги педагогів пропонується фрагмент програми курсу “Виховання особистості на засадах християнської моралі”.

Мета курсу – дати студентам знання загальнолюдських засадничих цінностей; сприяти усвідомленню важливості прилучення сучасної молоді до християнської духовної традиції задля формування в її середовищі кращих людських рис, плекання високоморальної, духовно багатой української нації.

Завдання курсу:

- ознайомити студентів із християнськими духовно-моральними цінностями та зразками християнської культури;
- сприяти оволодінню механізмами виховання особистості на християнських моральних цінностях в умовах сім’ї та сучасних освітніх установ;

- поглиблювати вміння творчого використання специфічних засобів, методів та форм педагогічної взаємодії з метою якісного формування духовно-морального потенціалу зростаючої особистості;
- виховувати почуття любові до вищих цінностей та основ буття, моральні чесноти, прагнення до прояву моральної поведінки;
- поглиблювати інтерес до християнських моральних цінностей та бажання впроваджувати їх у практику професійної діяльності та в особисте життя.

МОДУЛЬ I. Виховання молоді на засадах християнської моралі – основа духовного становлення нації

ТЕМА 1. Історичні та сучасні аспекти духовно-морального виховання підростаючого покоління на християнських моральних цінностях

Актуальність культурно-виховного впливу християнства на підростаюче покоління в складному процесі духовного відродження України. Проблема виховання особистості у християнській педагогіці. Ціннісні засади християнства у поглядах видатних класиків педагогічної думки на духовно-моральне виховання підростаючого покоління. Впровадження основних засад християнства в навчально-виховний процес освітніх закладів України в сучасних умовах. Вимоги до особи вчителя, вихователя – викладача основ християнської моралі.

МОДУЛЬ II. Одвічні питання у педагогіці. Біблія про сім'ю та родинне виховання

ТЕМА 1. Основні закони християнського життя

Десять Заповідей Божих (Декалог) – моральна основа життя людини, хартія гідності особистості. Дві головні Заповіді Любові – новозавітній Закон Божественної Любові. Заповіді Блаженств – ідеал морального життя людини. Золоте правило християнської етики: “У всьому, як хочете, щоб із вами чинили люди, – те саме чиніть їм і ви”. Універсальний Моральний Закон людства: твори Добро – уникай зла.

ТЕМА 2. Сім'я та шлюб у християнській традиції

Значення родинного виховання в історичному й релігійному довіді людства. Суть християнського подружжя. Дошлюбна чистота. Сім'я – центр виховання у Біблії. Роль та обов'язки чоловіка та жінки в сім'ї. Біблія про виховання дітей. Мета й методи виховання.

ТЕМА 3. Специфіка духовного виховання особистості на християнських моральних цінностях.

Становлення майбутньої особистості у пренатальний період. Особливості поведінки батьків. Необхідність морального вдосконалення наставника малих дітей. Метод “внутрішнього творення”. Загальні та спеціальні методи роботи з дітьми дошкільного віку. Форми та засоби духовно-моральної взаємодії дорослих із дітьми у християнській педагогіці.

Після вивчення курсу студенти, як правило, діляться своїми роздумами щодо прослуханого у залікових творах-есе, де розмірковують над болючими для них проблемами: “Добро і зло: протидія та співіснування”, “Моральні основи сім’ї та християнська традиція”, “Прощення в житті людини”, “Творити Добро безкорисливо”, “Вічні цінності життя” тощо. Студентські роздуми підтверджують думку, що людина духовна настільки, наскільки вона замислюється над цими питаннями й прагне дістати на них відповідь. І християнська мораль стає формувальною основою духовного світу особистості, внутрішнім стержнем, який сприяє сходженню людини по духовній вертикалі до вищої досконалості. Адже це є найважливішим завданням виховання.

Робота з духовно-морального виховання студентів на християнських цінностях не обмежується лише рамками факультету педагогіки та психології, розгорнулася в масштабах університету. Цьому сприяє діяльність створеної у жовтні 2005 року лабораторії духовного розвитку особистості, яка покликана допомогти студентам підготуватися до педагогічної праці, познайомити їх зі світовими духовно-культурними цінностями, розкрити багатство досягнень людського духу. При лабораторії працює ініціативна група студентів, яка досліджує шляхи становлення людської духовності та особливості її формування в сучасних умовах. Одним із важливих напрямків діяльності студентів є дослідження впливу християнських моральних цінностей на духовно-моральну сферу особистості.

Лабораторією духовного розвитку особистості організовуються різноманітні заходи: проведення диспутів, круглих столів, зустрічей із цікавими людьми, благодійних акцій, екскурсій до духовних святинь українського народу тощо. Також налагоджуються творчі зв’язки з педагогічними колективами різних типів навчальних закладів міста, району, держави. На базі лабораторії організовується щорічний Всеукраїнський науково-практичний семінар для педагогічних працівників і студентів університету на

тему: “Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку: теорія, традиції, практика”. З нового навчального року планується вийти на міжнародний рівень співпраці з освітніми установами близького зарубіжжя.

Висновки. Сучасний навчальний заклад покликаний бути “осередком духовності й моральності”, де здійснюється поступове сходження людини до духовних висот [1, с. 4-5]. Тому потрібен і педагог, який іде новими шляхами, несе новизну, сіє в дитячі душі ті невидимі зерна, які дадуть багатий урожай. І наш святий обов’язок – допомогти йому знайти свій шлях, який сприятиме формуванню міцного духовного стержня й майбутній реалізації на засадах Істини, Добра, Краси. Це шлях, на якому тісно переплітаються наукова думка й духовний досвід людства, справжнім уособленням якого є християнські цінності.

Список використаної літератури та джерел:

1. Амонашвили Ш.А. Истина школы / Ш.А. Амонашвили. – К.: СПД А.М.Богданова, 2005. – 72 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
3. Гладких Л. Отечественная педагогическая культура как фактор укрепления духовно-нравственного здоровья семьи и детей / Л. Гладких // Дошкольное воспитание. – 2006. – № 1. – С. 9 – 14.
4. Сухомлинська О. Формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей / О. Сухомлинська // Директор школи. – 2003. – № 1 (241). – С. 4 – 6.
5. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: В 6 т. / К. Д. Ушинский. – Т. 2. – М.: Педагогика, 1988. – 496 с.